YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA ENGELLİ BİREYLERİN İSTİHDAMI: FIRSATLAR ve ZORLUKLAR KONFERANS RAPORU

İstanbul Üniversitesi (İÜ) Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi (ENUYGAR) tarafından, Engelliler Haftası kapsamında, 14 Mayıs 2026 tarihinde, İstanbul Üniversitesi Beyazıt Yerleşkesi Rektörlük Binası Doktora Salonunda "Yapay Zekâ Çağında Engelli Bireylerin İstihdamı: Fırsatlar ve Zorluklar" başlıklı konferans gerçekleştirildi.

Konferans, Düzenleme Kurulu Başkanı ve İÜ ENUYGAR Merkezi Müdür Yardımcısı Prof. Dr. Zümrüt Ecevit Satı'nın açılış konuşmasıyla başladı. Ecevit, açılış konuşmasında şunları vurguladı:

Engelliler Haftası'nın bir farkındalık haftası olarak, engelli bireylerin karşılaştıkları ekonomik, sosyal, yasal ve çalışma alanı sorunlarına sadece dikkat çekilmesinin yeterli olmadığı, bu sorunlara yönelik çözümler geliştirilmesi gerektiğini belirtti. Dünyada bir milyardan fazla engelli bireyin yaşadığı ve bunların büyük bölümünün çalışma çağında olduğunu ifade ederken, esas sorunun potansiyel eksikliği değil fırsat eşitsizliği olduğunu dile getirdi. Engelli bireylerin sosyal koruma ve istihdam alanlarında kırılgan durumda bulunduğu, kayıt dışı ve düşük güvenceli işlerde daha yoğun yer aldığını, engelli çalışanların ortalama olarak daha düşük ücret aldığını ve işsiz kalma risklerinin engelli olmayan bireylere göre çok daha yüksek olduğunu aktardı. OECD, ILO ve Birleşmiş Milletler verileriyle desteklenen konuşmasında, küresel ölçekte engelli bireylerin iş gücüne katılımında ciddi eşitsizliklerin sürdüğünü ifade etti. Bu farkların yalnızca ekonomik değil aynı zamanda eğitim, teknolojiye erişim ve toplumsal önyargılarla bağlantılı olduğunu, yapay zekânın dijitalleşme ve otomasyonun iş yaşamını hızla dönüştürdüğünü ancak bu dönüşümün herkes için eşit ilerlemediğini belirtti.

Ayrıca, yapay zekânın doğru kullanıldığında erişilebilirliği artırabileceğini, görme ve işitme engelli bireyler için iletişim ve çalışma imkânlarını geliştirebileceğini örneklerle anlattı. Uzaktan çalışma sistemlerinin fiziksel erişim engellerini azaltabildiği ve yapay zekâ destekli teknolojilerin bağımsız yaşamı güçlendirmesine karşın, yapay zekanın tarafsız olmadığı, beslendiği verilerdeki önyargıları yeniden üretebildiği konusunda önemli uyarılarda bulundu. Bu nedenle yalnızca teknoloji geliştirmenin yeterli olmadığı, etik ve insan merkezli yapay zekâ sistemleri geliştirilmesi gerektiğini belirtti. Engelli bireylerin yalnızca teknoloji kullanıcısı değil, aynı zamanda yazılımcı, tasarımcı, veri üreticisi ve karar verici olarak süreçlere katılması gerektiğini, kurumların erişilebilir dijital altyapılar kurması, yapay zekâ sistemlerinin etik açıdan denetlenmesi ve engelli bireylerin teknoloji ekiplerine dahil edilmesi gerektiğine dikkat çekti. Konuşmasının sonunda, engelli bireylerin istihdama katılımının bir yardım politikası değil insan hakları, sosyal adalet ve sürdürülebilir kalkınma meselesi olduğunu, yapay zekâ çağında kapsayıcılığın ekonomik sürdürülebilirlik açısından kritik olduğunu belirterek, kimsenin geride bırakılmadığı daha adil ve erişilebilir bir dijital gelecek çağrısıyla konuşmasını tamamladı.

Prof. Dr. Resa Aydın, konuşmasında engelli bireylerin istihdama katılımının yalnızca ekonomik bağımsızlık açısından değil; sağlık hizmetlerine, sosyal hizmetlere ve toplumsal yaşama erişim açısından da belirleyici olduğunu vurguladı. Yıllar önce takip ettiği bir olgunun, yalnızca tıbbi yaklaşımın engelli bireylerin yaşamındaki sorunları anlamak ve çözmek için yeterli olmadığını kendisine gösterdiğini ifade etti. İstihdam olanağına kavuşan bir bireyin sağlık hizmetlerine ve

sosyal destek mekanizmalarına daha kolay erişebildiğini görmenin, engellilik ve istihdam konusundaki bakış açısının şekillenmesinde önemli bir dönüm noktası olduğunu belirtti.

Açılışta son olarak İstanbul Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Levent Şahin kürsüye geldi. İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü öğretim üyesi olan Şahin, konuşmasında, danışmanı olduğu Dr. Öğr. Üyesi Ersin Eraslan'ın doktora tezi kapsamında yürüttüğü çalışmaya değindi. Bu çalışmanın, Türkiye'de engelli istihdamı ve işsizliğine ilişkin gerçek verilere dayanan en kapsamlı araştırmalardan biri olduğunu belirtti.

Şahin, söz konusu çalışmada engelli bireyler, işsizlik ve sosyal dışlanma ilişkisinin incelendiğini ve Niğde ilindeki 57 işsiz engelli bireyle nitel görüşmeler yapıldığını ifade etti. Çalışmanın daha sonra Dr. Öğr. Üyesi Ersin Eraslan'ın hazırladığı "Engellerin ve İşsizliğin Kıskacında Engelliler: Niğde'den Yaşam Kesitleri" başlıklı kitapta yayımlandığını aktardı.

Konuşmasının devamında ENUYGAR Merkezinin, İstanbul Üniversitesinin öne çıkan araştırma merkezlerinden biri olarak faaliyet gösterdiğini vurguladı. Türkiye'deki engelli nüfusun demografik özellikleri ile engelli nüfusun istihdamına ilişkin araştırmaların yeterli olmadığını ve bu alanda daha fazla çalışma yapılması gerektiğini belirten Prof. Dr. Levent Şahin, konferansın bu açıdan önemli bir katkı sunduğunu ifade ederek konuşmasını tamamladı.

Prof. Dr. Levent Şahin'in moderatörlüğünde gerçekleştirilen "Kapsayıcı İstihdamın Geleceği: Yapay Zekâ Çağında Engelli Bireylere Yönelik Yeni Nesil İstihdam Yaklaşımları" başlıklı panelin ilk konuşmasını, Abdullah Bingüllüoğlu Özel Eğitim Meslek Okulu Müdürü Emrah Erdoğan yaptı. Erdoğan, konuşmasında Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olan ve 2015 yılında faaliyete geçen kurumlarında, hafif düzeyde zihinsel engelli ve hafif düzeyde otizmli öğrencilere yönelik verilen eğitim-öğretim hizmetlerini aktardı. Ayrıca okul bünyesinde yürütülen proje ve etkinliklerden bahsetti.

Panelin ikinci konuşmacısı İŞKUR Kadıköy Hizmet Merkezinde uzman Dr. Rümeysa Aral oldu. Aral konuşmasında, İŞKUR'un "Her Engellinin Bir İş Koçu Olacak" vizyonu doğrultusunda uyguladığı Engelli İş Koçluğu modeline değindi. Bu modelle özel gereksinimli bireylerin işe yerleştirilmesi, iş yerine uyum sağlaması ve sürdürülebilir bir kariyere sahip olması amacıyla birebir danışmanlık sağlandığını belirtti. Ayrıca engelli iş arayanlar ile engelli kontenjanını doldurmak isteyen işverenleri dijital ortamda doğrudan buluşturan Engelsiz İŞKUR Portalı hakkında bilgi verdi. Aral son olarak, İŞKUR'un kendi işini kurmak isteyen engelli vatandaşlara yönelik dönemsel destekler sunduğu Engelli Hibe Desteği Projelerini tanıttı.

Panelin üçüncü konuşmacısı olan T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğüne bağlı Pendik Belediyesi Pendik Engelsiz Yaşam Merkezi Müdür Yardımcısı Dr. Abdurrahman Ferhat Öztürk, merkezin faaliyetlerini aktardı. Öztürk, Pendik ilçesinde ikamet eden bedensel ve zihinsel engelli bireyler ile ailelerine ücretsiz rehabilitasyon, eğitim ve sosyal destek sağlayan bir kurum olduklarını anlattı. Kurumda özel gereksinimli bireylerin motor becerilerini geliştirmek ve sosyal hayata katılımlarını artırmak amacıyla yürütülen fizyoterapi, sağlık hizmetleri, psikososyal destek çalışmaları ile mesleki ve sanatsal gelişim atölyelerine değindi. Son olarak engelli/hasta nakil araç hizmeti ile engelli bireyleri işverenlerle buluşturan engelsiz iş atölyesi çalışmalarından bahsetti.

Panelde son olarak, Özel Marmara Eğitim Kurumları öğretmeni Büşra Şener Yüksel "Best Buddies" uygulamasını anlattı. "Best Buddies" Türkiye Kulübü Danışmanı olan Yüksel, bu oluşumun zihinsel ve gelişimsel özel gereksinimli bireylerin toplumsal izolasyonunu önlemeyi ve hayatın içine entegre olmalarını sağlamayı amaçlayan uluslararası bir sivil toplum hareketi olduğunu belirtti. Türkiye'nin 2010 yılında Alternatif Yaşam Derneği (AYDER) öncülüğünde akreditasyon alarak bu küresel ağa katıldığını aktaran Yüksel, Best Buddies Türkiye programındaki süreç hakkında da bilgi verdi. Sürecin, okullarda benzer yaş, konum ve ilgi alanlarına sahip özel gereksinimli bireyler ile gönüllü akranlarının, okul yönetimi ve özel eğitim öğretmenleri gözetiminde eşleştirilmesiyle başladığını ifade etti. Katılımcıların en az bir eğitim yılı boyunca haftada en az bir kez telefon veya mesaj yoluyla iletişim kurduklarını söyledi. Ayrıca sıradan iki arkadaş gibi ayda en az iki defa dışarıda bir araya gelerek kafede oturma, sinemaya gitme veya parkta yürüyüş yapma gibi sosyal aktiviteler gerçekleştirdiklerini aktardı. Yüksel, son olarak sürecin, hem birebir buluşmalarla hem de okul kulüplerinin düzenlediği toplu piknik, parti ve atölye gibi ortak etkinliklerle desteklendiğini ve özel gereksinimli bireylerin toplumla bütünleşmesine katkı sunduğunu vurguladı.

İlk panelin sonunda moderatör ve konuşmacılara teşekkür belgeleri ile ENUYGAR Sanat Atölyesi tarafından hazırlanan hediyeler takdim edildi ve fotoğraflar çekildi.

Kahve arasından sonra devam eden konferansın ikinci panelinin moderatörlüğünü İÜ Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Ayşe Ledün Akdeniz üstlendi. "Özel Sektörde Engelli Bireylerin İstihdamında Yapay Zekâ Temelli Uygulamalar ve Deneyimler" başlıklı bu panelin ilk konuşmacısı Esendal Yaşin oldu. Microsoft bünyesinde Veri ve Yapay Zekâ alanında Baş Mimar (Lead Architect) olarak görev yapan Esendal Yaşin, yapay zekâ teknolojilerinin farklı engel gruplarına sunduğu küresel fırsatları, yeni iş imkânlarını ve erişilebilirlik standartlarını aktardı. Yaşin, konuşmasında gelişen dijital ekosistemin engelli yetenekler için ne tür teknik ve operasyonel roller doğurduğundan bahsetti. Ayrıca Microsoft'un küresel çapta hayata geçirdiği kapsayıcı istihdam politikalarını, iyi uygulama örneklerini ve özel gereksinimli bireylerin iş hayatına kalıcı katılımını kolaylaştıran yapay zekâ destekli kurumsal teknolojik modelleri katılımcılarla paylaştı.

Panelin ikinci konuşmacısı Mehmet Kızıltaş oldu. Engelsizkariyer.com kurucusu ve Kapsayıcı Engelli İstihdamı Uzmanı Mehmet Kızıltaş, panelde yaptığı konuşmada yapay zekâ teknolojilerinin engelli bireyler için sadece teknik bir araç olmadığını, iş gücü piyasasında fırsat eşitliği sağlayan dönüştürücü bir güç olduğunu vurguladı. Sektördeki 21 yıllık saha ve politika deneyimlerini paylaşan Kızıltaş, dijitalleşen dünyada doğru yetkinliklerle donatılan engelli yeteneklerin yapay zekâ desteğiyle kariyer basamaklarını çok daha hızlı tırmanabileceğine dikkat çekti. Konuşmasında algoritmik ayrımcılık ve dijital dışlanma risklerine de değinen Kızıltaş, platform olarak üzerinde çalıştıkları yapay zekâ tabanlı yenilikçi çözümleri ve Engelsiz Kariyer AI uygulamasının engelli bireylerin iş, staj ve kariyer olanaklarına erişimini nasıl kolaylaştıracağını katılımcılara anlattı.

Panelin son konuşmacısı Özlem Özdemir oldu. Derimod İnsan Kaynakları Müdürü Özlem Özdemir, panelde gerçekleştirdiği sunumda perakende sektöründe kurumsal kapsayıcılık kültürünü ve çeşitliliğe olan bağlılıklarını aktardı. Özdemir, konuşmasında Derimod bünyesinde uyguladıkları iş modellerini, engelli istihdamını artırmaya yönelik kurumsal yatırımlarını ve işe alım süreçlerindeki makul uyumlaştırma stratejilerini paylaştı. Yapay zekâ çağında insan

kaynakları süreçlerinin nasıl dönüşmesi gerektiğine de değinen Özdemir, engelli yeteneklerin şirketin operasyonel ve yaratıcı kadrolarına kalıcı şekilde entegre edilmesi için yürüttükleri kapsayıcı projeleri ve teknolojik iyi uygulama örneklerini katılımcılara anlattı.

Konferansın ikinci panelinin ardından moderatör ve konuşmacılara teşekkür belgeleri ve armağanları takdim edildi.

Her iki panel oturumuna da katılımcılardan çok sayıda soru geldi ve yoğun ilgi nedeniyle konferans süresi uzadı. Bu doğrultuda, konferansın devamında yapılması planlanan atölye çalışması için programda değişikliğe gidildi. Çalıştayda yer alacak özel eğitim öğrencilerinin okul ulaşım saatleri ve program takvimleri göz önünde bulundurularak, bu çalışmanın ilerleyen günlerde ilgili okullar ziyaret edilerek yerinde uygulanması kararlaştırıldı ve konferans tamamlandı.

PROGRAM

09.00 – 09.30 | Açılış Töreni

- Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı
- Prof. Dr. Zümrüt ECEVİT SATI
  Düzenleme Kurulu Başkanı
- Prof. Dr. Resa AYDIN
  İÜ Engelliler Uygulama ve Araştırma (ENUYGAR) Merkezi Müdürü
- Prof. Dr. Osman Bülent ZÜLFİKAR
  İstanbul Üniversitesi Rektörü (teşrifleri halinde)

Panel Oturumları

09.30 – 10.30 | Panel 1

Kapsayıcı İstihdamın Geleceği: Yapay Zekâ Çağında Engelli Bireylere Yönelik Yeni Nesil İstihdam Yaklaşımları

Moderatör:
Prof. Dr. Levent ŞAHİN
İÜ İktisat Fakültesi

Konuşmacılar:
- Emrah ERDOĞAN
  Abdullah Bingüllüoğlu ÖEMO Müdürü
- Dr. Rümeysa ARAL
  İŞKUR Kadıköy Hizmet Merkezi
- Dr. Abdurrahman Ferhat ÖZTÜRK
  Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü
  Pendik Belediyesi Pendik Engelsiz Yaşam Merkezi Md. Yrd.
- Büşra Şener YÜKSEL – Bahar KARBUZ
  Özel Marmara Eğitim Kurumları Best Buddies (BB) Türkiye Kulübü

- Ayşenur MERMERCİ
  Özel Eğitim Öğretmeni – Şehit Murat Mertel Özel Eğitim Meslek Okulu, Best Buddies Türkiye Kulübü Danışmanı
- Turan DEMİRKIRAN
  Müdür Yardımcısı – Şehit Murat Mertel Özel Eğitim Meslek Okulu, Best Buddies Türkiye Kulübü Danışmanı

10.30 – 10.45 | Kahve Arası

10.45 – 11.45 | Panel 2

Özel Sektörde Engelli Bireylerin İstihdamında Yapay Zekâ Temelli Uygulamalar ve Deneyimler

Moderatör:
Doç. Dr. Ayşe Ledün AKDENİZ
İÜ Hukuk Fakültesi

Konuşmacılar:
- Esendal YAŞİN
  Microsoft
- Mehmet KIZILTAŞ
  Engelsiz Kariyer – engelsizkariyer.com
- Özlem ÖZDEMİR
  Derimod İK Müdürü

11.45 – 12.15 | Öğle Yemeği

12.45 – 13.45 | Atölye Çalışmaları

Yapay Zekâ Araçları ile Kariyer Geliştirme Atölyesi

Moderatör:
- Prof. Dr. Zümrüt ECEVİT SATI

Atölye Kolaylaştırıcıları:

- Arş. Gör. Dr. Ahmet TUZCUOĞLU
  (Siyasal Bilgiler Fakültesi)
  "Geleceğin Pazarlamacısı: Yapay Zekâ Destekli Kişisel Markalama"
- Arş. Gör. Dr. Sedat BOYACIOĞULLARI
  (Siyasal Bilgiler Fakültesi)
  "Copilot ile CV Hazırlama"
- Öğr. Gör. Esra TANRIBUYURDU
  (İİÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi – Marmara Üniversitesi TBMYO)
  "Yapay Zekâ Veri Etiketleme: Roboflow Platformu"

- Gülsün Şenil TOPAK
  (İÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi)
  “ChatGPT ile Proje Yönetimi”
- Mücahit SÖYLEMEZ
  (İÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi)
  “Canva ile İçerik Üretimi”

FOTOĞRAFLAR YER ALACAK…